

Marten de Vries, missionair predikant in hart en nieren

In de hoofdstad van Albanië, een voor Nederlanders tamelijk onbekend Balkanland, werkt een Groningse predikant. Wat doet hij daar en welke wegen leidden hem daarheen? Een gesprek met ds. Marten de Vries.

Stel jezelf even voor...

'Mijn naam is Marten de Vries, veertig jaar getrouwd met Hilde, vader van zes volwassen kinderen en grootvader van bijna vijf kleinkinderen.

Sinds 1985 ben ik predikant en sinds november 2021 met emeritaat. Ik mocht drie "gewone" gemeentes dienen: Winsum (eertijds: Winsum-Obergum), Hoogvliet-Spijkenisse en Bedum.

Daarnaast ontving ik in de loop van de tijd drie missionaire opdrachten. In de jaren '90 in Mamelodi (Zuid-Afrika); in de jaren '00 in de Regio Rijnmond (voor het gesprek met moslims en de toerusting daarvoor); en de laatste jaren parttime voor een kleine kerkplanting in Yzberisht, een deel van Tirana, de hoofdstad van Albanië.'

Hoe kwam je in het werk onder moslims terecht?

‘Als deputaat was ik al betrokken bij het missionaire werk onder “culturele minderheden”. Ook was ik als lid van een commissie namens de Particuliere Synode van Zuid-Holland betrokken bij de reorganisatie van het zendingswerk van Noord- en Zuid-Holland.

Eind jaren '90 kregen de classes Hoogvliet en Rotterdam de mogelijkheid zich voor het zendingswerk helemaal te concentreren op het eigen gebied. Naast collega Simon van der Lugt, die vooral contacten had met Surinaams-Hindoestaanse hindoes en Pakistani, konden ze een theoloog/predikant beroepen die zich zou richten op de bestudering van de islam voor het getuigend gesprek met moslims.

Inmiddels was ik daarvoor zelf enthousiast geworden, maar ik vond het niet passend om als predikant te solliciteren. Toen mij gevraagd werd een cv in te leveren met mijn ervaringen op missionair gebied, deed ik dat wel. Vervolgens werd ik gekozen uit het groepje personen die belangstelling getoond hadden.’

Hoe heb je dat werk aangepakt?

‘Om op een respectvolle manier het gesprek te kunnen voeren, ook met islamitische theologen, en om anderen daarvoor goed toe te rusten en daarin te kunnen voorgaan, heb ik veel werk gemaakt van de studie van de islam en van de toegepaste apologetiek.

Ik volgde aan de universiteiten van Nijmegen, Utrecht en Leiden cursussen culturen Midden-Oosten, oude en nieuwe geschiedenis van de islam, Arabisch en islamitische theologie, en behaalde daarin een bachelorgraad. Ook volgde ik een cursus in Amman en een zomerschool in Damascus. Dat kostte allemaal tijd, maar het was een waardevolle investering.

Wat het werk in Rijnmond ook hielp, was dat ik voor Evangelie & Moslims ging werken, en bestuurslid was en later voorzitter van de Arabische Wereldzending (AWZ, nu: Pioneers). Dat zette mijn *core business* in een ruimer kader, het leverde bruikbaar materiaal op en bracht me, als bezoeker namens de AWZ, naar verschillende landen in het Midden-Oosten en Noord-Afrika, waaruit veel gesprekspartners in het Rijnmondgebied afkomstig waren.

Vanuit andere kerken in Rotterdam werd al veel aandacht besteed aan asielzoekers, daarom koos ik ervoor om me vooral te richten op gevestigde arbeidsmigranten uit Turkije en Marokko. Als vanzelf kwamen er contacten met moslims en christenen uit het Midden-Oosten. Veel heb ik geïnvesteerd in dialooggroepen van christelijke

en islamitische studenten. Ook waren er goede contacten met de islamitische Universiteit Rotterdam. Dat zette mij weer op het spoor van de beweging van Bediüzzaman Said Nursi en de afsplitsing daarvan van Fethulla Gülen. Ik kreeg uitnodigingen om in Istanbul, Schotland en de Verenigde Staten op Nursiconferenties christelijke reflecties te geven op gedeelten van het werk van Nursi, een invloedrijke islamitisch theoloog van de eerste helft van de twintigste eeuw.’

Wat blijft je het meest bij van dat werk?

‘In de eerste plaats: het is niet moeilijk om met moslims in gesprek te komen over godsdienst. Zij vinden het vaak veel gewoner dan Nederlanders om een gesprek over God te voeren. Ook de jongeren.

Vervolgens: het is misplaatst om moslims niet te willen “kwetsen” met wat jij gelooft. Zeker is het voor hen “aanstootgevend” (1 Kor. 1:23) om te getuigen van Jezus Christus als Gods Zoon – “de gekruisigde” (1 Kor. 2:2). Wat wij belijden over Jezus’ identiteit, en het houvast dat wij putten uit zijn kruisdood, dat is voor moslims als “vloeken in de moskee”. Maar het komt pas echt onrespectvol over wanneer je gesprekspartner doorkrijgt dat je hem naar de mond praat en tegenover hem verzwijgt wat je werkelijk gelooft. Denk je maar es in hoe dat bij jou overkomt wanneer het andersom gebeurt.

Het is belangrijk op welke toonhoogte je spreekt over de zogenaamde Drie-eenheid van God. Laat het vooral prijzend zijn, niet alsof het om een probleem gaat. Je mag ook best transparant zijn wanneer het je bedoeling is de ander tot Christus te leiden. Trouwens: wat voor moslim heb je voor je wanneer hij niet het tegenovergestelde wenst?

Ik heb geleerd dat je je bij een missionaire benadering beter kunt onthouden van een oordeel over de islam of de Koran. Het is goed als je er het een en ander van afweet: dat helpt om de ander te begrijpen en om zelf relevante dingen te zeggen. Maar met een positief getuigenis over Christus kan de Heilige Geest meer dan met een negatief oordeel over de religie van een ander. Die kan daar beter zelf achter komen. Het is ook onvruchtbaar om een moslim zogenaamd christelijke elementen in de Koran te presenteren. ‘t Is de vraag of het correct is, maar vooral: het is voor hem even irritant als dat het voor jou zou zijn wanneer moslims – en die hebben er soms een handje van! – jou vanuit de Bijbel willen “bewijzen” dat Mohammed, “het zegel van de profeten”, al in Oude en Nieuwe Testament wordt aangekondigd.

Nog iets: het is vrij zinloos met moslims, en helemaal onderling als christenen, te debatteren over de kwestie of God dezelfde is als Allah. In het Arabisch kun je de vraag niet eens stellen: Arabischtalige christenen roepen de Vader

van Jezus Christus ook aan als “Allah”. Wat mij veel zegt, is dat christenen met een moslimachtergrond hun bekering doorgaans niet beleven alsof ze een afgod hebben afgezworen maar dat ze God later pas echt hebben leren kennen. Laten wij vrijuit getuigen over de drie-enige God en laat een islamiet dan zelf maar zeggen of we in dezelfde God geloven of niet.

Ten slotte: net zo min als bij vooroudervereërders in Zuid-Afrika ben ik door contacten met moslims gaan twijfelen of het bijbelse geloof wel het juiste is. Bantoes hebben van oorsprong een angstrelicie in plaats van “de enige troost” (Heid. Cat., zd. 1). De islam is in feite niet anders dan een jammerlijk misverstand van het evangelie. Het is alleszins de moeite waard om moslims uit te leggen wat christenen nu werkelijk geloven. Wanneer je serieus naar hen wilt luisteren en teruggeeft wat je daarvan begrepen hebt, zijn ze doorgaans bereid op zich te laten inwerken wat jij te vertellen hebt.’

Is er verband met je werk in Albanië?

‘Absoluut. Albanië was vanaf de Tweede Wereldoorlog vijftig jaar streng communistisch en officieel een atheïstische staat. Maar daarvoor maakte het land vijfhonderd jaar deel uit van het islamitische Ottomaanse Rijk. Al was er altijd een kleine christelijke minderheid, verdeeld tussen oosters-orthodoxen en rooms-katholieken.

De Albanese islam was nooit extremistisch of gewelddadig, maar was vooral mystiek van karakter. Mensen die zichzelf nu weer moslim noemen, zijn doorgaans cultuurmoslims, die gerust regelmatig een raki (of twee...) nemen. De laatste tijd zijn er trouwens wel missionair *angehauchte* moslims actief, met name onder jongeren.

Als mijn opdracht zie ik onder meer toerusting voor het gesprek met moslims die de islam propageren. In mijn coaching van voorgangers houd ik er, met het oog op prediking en pastoraat, ook rekening mee dat de *mindset* van veel christenen in zekere zin nog typisch islamitisch is: moralistisch, liefde voor christelijke in plaats van islamitische leefregels. Het is soms net of je in de sfeer van Paulus’ brief aan de Galaten of van Kolossenzen 2 opereert.’

Merk je er nog veel van dat Albanië zo extreem communistisch was?

‘Vanaf het begin heb ik veel energie gestoken in bijbelstudies over wat een kerk, wat een preek en wat dienend leiderschap zijn. Het protestantisme in Albanië bestond vóór de eenentwintigste eeuw nauwelijks, dus vrijwel alles is nieuw. Bovendien blijkt het moeilijk om elkaar te vertrouwen. Vaak proef ik een mentaliteit van achterdocht en

controlezucht, onderling maar ook weleens naar mij toe. Een pastoraal gesprek, niet in een neutrale koffietent maar gewoon bij iemand in de privéwoonkamer, is spannend. Dat doet normaal alleen familie. Wie zegt dat je de ander kunt vertrouwen? Daartegenover staat dat het heel bijzonder wordt na de ontdekking dat christenen in Jezus Christus echt broers en zussen zijn van elkaar.

Corruptie is wijd en zijd verspreid. Leraren worden tegen examentijd geféteerd door ouders om goede resultaten voor hun kinderen te bewerkstelligen. Kinderen krijgen bij wedstrijden geen prijs als hun ouders geen geld hebben voor de jury. En dit zijn nog maar de kleine dingen waartegen ik toevallig aanloop.

Het is bijzonder om mee te maken dat jongeren kiezen voor Jezus Christus wanneer hun ouders onder de tijd van de atheïstische dictatuur het geloof afgezworen hadden. Het is een leerzame spiegel voor onze eigen jongeren. Het kan dus: naar de kerk gaan, zelfs een uur ervoor willen lopen, als het niet alleen niet hoeft van je vader en moeder, maar zij het zelfs eigenlijk niet willen!’

Kun je iets vertellen over de situatie van de kerk in Albanië en van de gereformeerde kerk in het bijzonder?

‘De kerkplanting waaraan ik verbonden ben, is klein: enkele tientallen personen. Was iedereen gebleven die er ooit in de kerk kwam, dan waren er veel meer geweest. Maar er wordt verhuisd. Naar Griekenland, Italië, de VS of zo voor werk. Of naar Hongarije of Oostenrijk voor studie. Maar er zijn ook conflicten geweest, die vast niet losstonden van de mentaliteit die een erfenis is van het streng communistische verleden.

Tegelijk valt het ook echt niet mee om samen kerk te zijn wanneer er nauwelijks iets vastligt. Er is bijvoorbeeld niet eens een ledenregister: de “leden” zijn degenen die de laatste tijd komen.

Het laatste jaar was er vooral aanwas van tieners. Dat heeft ongetwijfeld te maken met het beroep van het echtpaar dat momenteel de leiding heeft: Artur en Teuta Lelaj zijn allebei wiskundeleraar op een middelbare school, dus gewend om met jongeren om te gaan.’

Hoeveel gemeentes zijn er?

‘De kleine Eklesiakerk in Yzberisht is een kerkplanting van de Illyricum Movement. (Een mooie naam: “Illyrië” komt al voor in Rom. 15:19. Dus: *Paulus was there*, op de Balkan, eeuwen voordat de eerste missionaris voet zette op Nederlandse bodem.)

Deze beweging heeft een stuk of vijf kerkjes gesticht in Tirana, tegenwoordig ook in (het Albaneestalige) Kosovo. Zij zetten kerkjes op poten en verbinden die aan een westerse kerk met historie en ervaring. De kleur van de nieuwe gemeente hangt daardoor wat af van de partnerkerk: gereformeerd of evangelisch. Voor “onze” kerk werd dat de GKv in Bedum met een dominee die de gereformeerde belijdenis liefheeft.

Verder zijn er in en buiten Tirana tientallen kleine protestantse kerkjes, de meeste met niet meer dan enkele tientallen bezoekers. Helaas is er nog weinig idee van een kerkverband. Het risico is dat de kerkjes kleine koninkrijkes worden en blijven, met één leider die iets van een kerkenraad naast zich maar lastig vindt...’

Hoe help je de gemeente(n) in Albanië?

‘De oorspronkelijk hulpvraag was: een theoloog die een jaar mee zou lopen met de leiding van de kerk, dat had bij een andere gemeente goed gewerkt.

Het aanbod was: hulp voor een jaar lang, maar parttime en verspreid over drie jaar; dat zou efficiënter zijn. Onder de paraplu van Groningen Mission kreeg ik zo gelegenheid om extra invulling te geven aan het partnerschap met Bedum.

Omdat er geen opgeleide voorgangers beschikbaar zijn, heb ik vanaf het begin meegeholpen bij het voorbereiden van preken. Ik benadruk telkens dat de Bijbel één (blijde) boodschap bevat. Dat het één en al evangelie is, met Jezus Christus in het centrum. Dat dat eruit moet komen, ook wanneer je een oudtestamentische passage behandelt. Lees ieder hoofdstuk binnen de context van heel de heilige Schrift, druk ik hun op het hart. En bestudeer en verwerk verbanden. Ik merk dat dit de vreugde bij de voorbereiding van de verkondiging bevordert!

Behalve met de leiding trek ik ook op met anderen van de kerk. Soms preek ik of houd ik een bijbelstudie of een lezing voor een groepje. Dat doe ik ook in samenwerking met Aad van der Maas, die namens de Gereformeerde Zendingbond in Albanië werkt. Ik heb lessen verzorgd voor jonge christenen die een avondstudie doen aan de “International School of Theology and Leadership Albania”. En ik krijg uitnodigingen om inleidingen te houden in kerkjes waarmee wij zelf geen formele band hebben.

Verder probeer ik te werken aan een stabiel partnerschap met Bedum, dat ook goed moet kunnen functioneren zonder mij.

Er zijn over en weer bezoeken gebracht. Tweemaal heb ik met een groep jongeren geholpen met een kinderevangelisatieproject. Afgelopen herfst reisde ik, tussen de covidgolven door, met een groep tieners naar Tirana voor een succesvolle uitwisselingsweek.

Gelukkig mag ik in 2022 nog doorgaan: door corona kon een en ander niet zo goed worden gerealiseerd. Bovendien was er tijdens twee bezoeken net een zware aardbeving die de hele samenleving op de kop zette.’

Wat is je gebed voor hen?

‘Ik bid om moed en uithoudingsvermogen voor het echtpaar Lelaj, dat naast twee drukke banen en een gezin zo toegewijd de gemeente probeert te leiden.

Ik bid om groei in de breedte: meer leden; en in de diepte: in kennis en wijsheid.

Ik bid voor de jongeren die geborgenheid en perspectief zoeken en vinden in de kerk. En voor hun ouders, dat die hun kinderen mogen leren volgen, wat – God zij dank! – soms ook daadwerkelijk gebeurt!’ ■